

EL ARTE DEL BORDADO Y DE LOS TAPICES EN VALENCIA

(SIGLOS XIV Y XV)

La historia del arte e industria del bordado y de los tapices en Valencia en el período medieval, puede decirse que era desconocida hasta no hace mucho tiempo, en que investigaciones hechas metódicamente en nuestros archivos nos han dado a conocer su esplendoroso florecimiento, a juzgar por los muchos artistas que se dedicaban a estos nobles trabajos, cuyo éxito y producción era tan grande que llenaban las iglesias de ricos ornamentos; los palacios y casas acomodadas de vistosos corinajes y tapices, y hasta los mercados extranjeros de objetos admirables de esta clase. Es indudable que desde la Conquista por D. Jaime I continuó Valencia las tradiciones de los árabes que fabricaban aquellas hermosas telas, cuya fama aun perdura. No tenemos documentos para apoyar este aserto; pero viniendo como vinieron de otros países infinidad de obreros, continuarían las industrias indígenas, modificadas y perfeccionadas por los nuevos gustos y las necesidades de la época. Lo cierto es que consta documentalmente la existencia de obras magníficas, en que el bordado y el tejido polícromo ocupaban el primer lugar.

No hemos de historiar, con las notas descubiertas y ya conocidas, el arte del bordado y de la tapicería en Valencia en el período medieval, por haberse publicado trabajos sobre ello (1). Pero sí debemos insistir en que fué una realidad la fabricación desde muy antiguo entre nosotros de piezas bordadas y tapices, y éstas en tal cantidad que llenaron nuestros templos de vistosos ornamentos y de admirables tapices las casas particulares, conociéndose varios contratos celebrados con personas de fuera del Reino, cuyas obras se llevaban más allá de las fronteras.

No podemos presentar objetos fabricados en aquellos lejanos tiempos, porque los muchos que había han ido desapareciendo por la codicia de sus poseedores y el buen precio que los aficionados a coleccionarlos les ofrecían. También han desaparecido, al menos en las aplicaciones y formas que tuvieron, ricas telas y bellos bordados de ornamentos litúrgicos, adaptándose a formas posteriores, por lo que todavía se pueden admirar en muchas iglesias restos de ornamentos de aquellos tiempos.

De más de cuarenta obradores existentes en Valencia en los siglos xiv y xv tene-

---

(1) Sanchis Sivera, *Arqueología y Arte Valencianos*, en la «Geografía del Reino de Valencia», publicada en Barcelona bajo la dirección del Sr. Carreres Condi.

mos noticia, de cuyos maestros se ha publicado extensa documentación (1) que nos manifiesta las preciosidades que en ellos se confeccionaban, especialmente en ornamentos sagrados, cuya decoración principal eran imágenes y adornos, muchos de ellos de carácter morisco. Para que se vea la exuberancia de obras de esta clase que existían en el Reino, transcribiremos el inventario de ropas, litúrgicas en casi su totalidad, que se hizo en la Catedral el año 1418. Hemos de hacer notar que, en los inventarios de las parroquias, también se contenían gran número de obras de esta clase, lo que indica la asombrosa producción de nuestros artistas, la que fué mucho más crecida en el resto de la décimaquinta centuria. He aquí el referido inventario:

Capes, vestiments e altres arreaments sacerdotals de hor e de seda. Primerament los blanchs.

Primerament, sis capes de damasqui blanch, ab fresadures de ymatges, ab los senyals de Luna, de papa Benet XIII.

Item, altra capa blanca de damasqui brodada de hor, ab algunes flors vermelles, ab fresadura ystoriada, ab senyals de Luna de dit papa.

Item, quatre capetes de çati despanya, blanques, forrades de tela blancha, guarnides de focs, per als diputats.

Item, altra capa de semblant drap e semblant guarniment, per al scola de la creu.

Item, hun mantell blanc de drap de lana, brodat de flors de liris, per a la Maria.

Item, altre mantell de cendat blanch, forrat de tela vermella, ab cordo blanch, per a la Maria.

Item, altre mantell nou de damasqui blanch, ab savastre e cordo vermell, forrat de cendat vermell.

Item, hun mantonet de erminis, ab cordo vermell, per al Jhus.

Item, tres girells morischs nous, de drap de hor.

Item, hun mantell de çati blanch, brocat de hor, ab flors verdes, ab cordo e forradura vermell.

Item, huna capa blanca de hor, squinçada, ab fresadura de ymatges, ab senyals de hun castell blanch en camp vermell, e hun castell groch en camp vert, forrada de tela vermella.

Item, huna stola de cendat blanch, forrada de cendat vermell, flocadura verda.

Item, dues capes velles de çati blanch, forrades de cendat vermell, ab fresadura de savastre.

Item, huna capa brodada de obra de Florença, tota feta ymatges, la qual doná lo paborde de Soler.

Item, huna capa de damasqui blanch, tota ystoriada e brodada, ab sa fresadura de ymatges, ab senyals de dos oviols blaus, damunt flor de lir blava en camp groch, forrada de cendat vermell.

Item, hun sitial de diaspre blanch, ab faxes entorn vermelles e grogues, forrat de tela vermella.

Item, huna capa, huna casula, dues dalmatiques de drap de hor blanch, desforrats, ab fresadures de ymatges e savastres, ab sos collars del drap mateix.

Item, dues tunicellas de drap de seda blanch, guarnides de savastre.

Item, dues altres tunicellas de çati blanch, ab paraments de drap de oripell blau, e guarnides de savastre.

Item, huna capa blanca de vellut brodada a ymatges de hor, ab fresadura de ymatges, ab senyals de huna banda grogua atravers en camp vermell, forrada de cendat vermell.

(1) Sanchis Sivera, *El arte del bordado en Valencia en los siglos XIV y XV*. Madrid, 1917.

Item, huna capa blanca de damasqui brodada e sembrada de brots de roses vermelles e angientia, ab sa fresadura de ymatges, ab senyals de tres arbres veris en camp groch, forrada de cendat vermell.

Item, huna casulla ab son maniple e stola de diaspre blanch, desforrada, ab la fresadura de ymatges, e la stola forrada de tercenell vermell, ab flocadura de seda vermella e grogua, e lo maniple de tela vermella, flocat de seda vermella.

Item, dues dalmatiqués del dessus scrit drap, ab dos maniples forrats de tela vermella, flocadura de seda vermella, e huna stola de drap de hor blanch: son les dalmatiqués forrades de cendat vermell, guarnides de fres.

Item, huna capa de drap de hor blanch vella, forrada de tela vermella, ab fresadura de ymatges, ab hun senyal de Monyoç.

Item, huna altra capa blanca de damasqui, forrada de tercenell vermell, ab fresadura de ymatges, ab senyal de huna pera e dues barres grogues a punta, e dessus dues creuetes blanques en camp vermell.

Item, altra capa de drap de hor blanch, forrada de tela vermella, ab fresadura de ymatges, ab senyals de huna barra grogua al travers en camp vermell.

Item, altra capa de drap de hor, ab semblant forrada, fresadura, e senyals de la dessus escrita.

Item, huna casulla, dues dalmatiqués, tres maniples, dues stoles, dos collars, hun gremial de chotonina blancha, forrats de tela blava e guarnits de fres.

Item, huna capa e huna casulla de drap de hor blanch, ab fresadures de ymatges forrades de tela vermella, e dues dalmatiqués ab paraments de drap de hor vermell, guarnides de savastre, ab senyals de banda vermella en camp blanch, e dessus huna barra blava ab tres steles grogues.

Item, huna casulla de diaspre blancha, ab fresadura de ymatges, forrada de tela blancha ab sa stola e maniple de drap de hor.

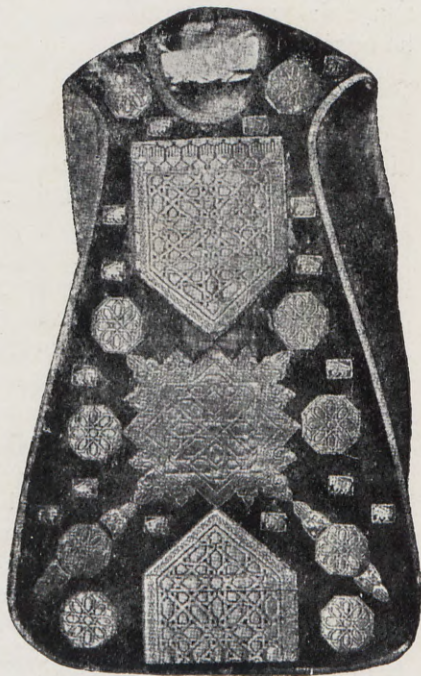
Item, huna capa casulla ab fresadures de ymatges, desforrades, e dues dalmatiqués ab paraments de drap de hor blau, guarnides de savastre, e un collar ab XI. ymatges brodades, e huna tunicella del dit drap e paraments.

Item, huna casulla e dues dalmatiqués de drap de hor blanch, ab senyals de Pagos, ab fresadura, guarnits de savastre, forrades de tela vermella.

Item, huna altra casulla de drap de hor blanch ab fresadura de ymatges, e dues dalmatiqués squinçades, guarnides de fres, forrades de tela vermella.

Item, huna capa de damasqui blanch ab fresadura de ymatges, forrada de cendat vermell, ab senyals de aguila negra en camp groch.

Item, tres capes, huna casulla de damasqui blanch ab fresadures de ymatges, e forrades de cendat vert, e dues dalmatiqués ab paraments de çati vellutat, brocat de hor ab flocadura de hor e de seda vert, ab sos savastres; dues stoles e tres maniples, dos collars, gremial, sitial e tovalola per al evangelister, guarnides e forrades ut supra, ab senyals del bisbe mossen Huch de Bages.

1.—Bordados mudéjares puestos sobre una casulla (Iglesia de San Nicolás).

Die martis XXII februarii anno a nativitate dni m° cccc° XIX.

Son affegits al present inventari uns vestiments blanchs de seda nantoni, ço es, casulla, dues dalmatiques, gremial, tovallola per al evangeli, pali per davant laltar ab un Jhus. dor en mig del pali, e frontal ab sis? Jhs. dor e collars. Es guarnida la casulla ab tres amples e les dalmatiques ab los quals vestiments ha pagat la treçoreria e son fets specialment per al temps de quaresma, son stats meses en la sacristia e mossen Joan Agramunt, sotsacrista, ha confessat quels te alli.

Vestiments vermells

Item, sis capes de drap de seda vermelles, brocades de hor a roses e figures, ab fresadures de ymatges, ab senyals de Luna de papa Benet treize.

Item, huna toballola de vellut vermell, forrada de tela vermella, ab flocadura blanca e blava, brodada tota.

Item, altra toballola de vellut vermell, forrada de tela verda ab flocadura de vert seur e vert gay, ab sengles ymatges al cap de profetes, tota brodada.

Item, huna manteta vermella de vellut vermell, forrada de cendat vermell, a son cordo e savastre entorn, pera la ymatge de la verge Maria.

Item, huna manteta de vellut avelutat vermell, sembrada de argenteria, ab cordo de seda vermella e hor per a la Maria.

Item, huna altra manteta de vellut vermell, forrada de cendat vert, barrat per a la Maria.

Item, hun altre semblant per al Jhs., forrat de cendat vermell, ab son cordo vermell.

Item, altre mantell de drap de hor, forrat de cendat negre, per a la Maria.

Item, altre mantell de cendat vermell barrat per a la Maria.

Item, altre mantell semblant del dessus scrit.

Item, altre mantell de cendat vermell, forrat de tela vermella, molt vell, ab hun cordonet vermell, per a la Maria.

Item, huna stola maniple e colar brodats de ymatges, forrades de cendat groch, ja velles.

Item, dues capes vermelles brodades de hor, ab fresadura de ymatges, molt velles, la huna forrada de tela blava, l'altra de vermella.

Item, huna capa del camp vermell ab les obres verdes de diaspre, ab fresadura de savastre, ab senyals de barres altravers blaves e blanques, forrada de tela blava.

Item, hun parell de capes de seda, lo camp vermell ab hobres de diverses colors, la huna ab fresadura de savastre e tela verda forrada, l'altra ab fresadura de ymatges ab senyals de camp blanch, e quatre barres blaves e dues vermelles.

Item, huna capa vermella de hor antiga, ab fresadura de savastre, ab forradura de tela vermella.

Item, dues tunicelles de cendat vermell, forrades de cendat blanch.

Item, una dalmaticha vella de vellut vermell, forrada de trecenell vert ab savastre.

Item, huna capa per guarnir e per forrar de drap de seda vermell, brocat de hor, a manera de pinyes.

Item, dues capetes perals diputats de seda vermella brocat de hor forrades de tela vermella.

Item, dues capetes de drap de hor vermelles ab les fresadures de drap de hor vert forrades de tela vermella pera els diputats, ja velles.

Item, huna capa de vellut vermell ab la fresadura de savastre vell forrada de tela blava.

Item, altra capa de vellut vermell barrada de barretes de vellut vert ab fresadura de savastre mitganter, forrada de tela blava.

Item, huna capa de vellut vermell de grana, tota brodada de hor e de seda ab ymatges, ay perles menudes, ab fresadura de ymatges ab perles, forrada de cendat vert: fon del bisbe en Vidal.

Item, huna casulla, dues dalmatiques, tres capes de vellut, lo camp e les obres de hor ab les fresadures de ymatges, ab senyals de leon de hor, en camp blau, forrades de cendat vert.

Item, hun gremial de drap de hor vermell, ab flocadura vermella blancha, verda e blava, forrat de cendat vert.

Item, hun gremial abesat de agulla de hor, ab lo camp de seda vermell, blau e vert, ab les flocadures blaves de seda e de hor, e ab senyals pochos de treus blanques, de perles, en camp vermell e agu... de perles menudes, forrat de scendat vert barrat.

Item, dues tunicelles de drap de seda vermell, pampolat, desforrades e guarnides de savastres.

Item, huna casulla, dues dalmatiques de drap vermell de hor, ab fresadura de ymatges, guarnits de savastres e desforrats.

Item, hun sitial de samit vermell e brocat de hor entorn, ab hun senyal en mig, de hun leó groch en mig en camp blau, ab flocadura verda, forrat de cendat vert e hun senyal a cascun canto.

Item, huna stola, dos maniples de pampolat vermell, ab flocadura vermella e groguà, forrats de cendat scacat.

Item, huna stola de vellut vermell, forrat de tela vermella, ab creus de hor.

Item, hun maniple de samit vermell, forrat de tela vermella, ab flocadura verda.

Item, huna capa vella de vellut vermell, brodada ab fresadura de ymatges, squinçada e guastada, ab senyals de pinyes de hor en camp vermell.

Item, altra capa de vellut vermell, brodada de vinya de fil de hor, ab fresadura de ymatges, forrada de cendat vermell.

Item, huna capa de drap de hor vermell, ab fresadura de ymatges, forrada de cendat vermell.

Item, huna capa vermella de oripel, ab fresadura de ymatges, forrada de cendat vert.

Item, huna capa de vellut vermell de grana brodada de flors de lir de hor, ab fresadura de ymatges, ab senyals de Aladia groguà en camp vermell, forrada de cendat vert.

Item, huna capa de seda vermella, color de taronji, ab fresadura de ymatgens, forrada de tercenell blau, ab senyal de Luna blava en camp blanch.

Item, huna capa de vellut vermell de grana, brodada de brots de roses blanques e grogues, ab fresadura de ymatges, forrada de cendat vert ab senyals de huna banda groguà en camp vermell e de arbres verts per hun hull de mola blancha en camp vermell.

2.—*Jesús con la cruz a cuestras*, detalle del frontal llamado de la *Passión*, regalado por el canónigo Vicente Climent en 1474 a la Catedral de Valencia, bordado en oro y sedas.

Item, huna capa vella de vellut vermell, brodada de marches de hor, ab fresadura de ymatges, forrada de cendat vert.

Item, set capes de drap de seda vermell, totes noves, brodades de pinyes de hor, ab fresadures de ymatges, e forrades de cendat vert.

Item, huna casulla, dues dalmatiques, dues stoles, tres maniples, dos collars, hun gremial del dessus scrit drap, ab semblants forradures e guarniments les dalmatiques, ab paraments de vellutat vert, brocat de hor.

Item, huna casulla de samit vermell, ab fresadura de ymatges, forrada de tela vermella, e dues dalmatiques del drap mateix, ab paraments de drap de hor blau.

Item, tres stoles, quatre maniples velles de vellut vermell, forrats de tela vermella, ab flocadura verda.

Item, huna casulla e dues dalmatiques de drap de seda vermell, ja velles, forrades de tela blava, e guarnides totes de fres ample.

Item, huna capa de vellut vermell vella, sembrada de steles grogues e blanques, ab fresadura de ymatges, e forrada de tela vermella, ab senyals de bous vermells e rachs blaus en camp groch.

Item, huna altra capa de vellut vermell, vella, sembrada de steles de hor, ab huna V. enmig e unbrada de soles de hor, ab lo senyal real enmig, ab fresadura de ymatges, forrada de tela vermella.

Item, una capa de drap de hor vermell, ab fresadura de ymatges, forrada de cendat vert, ab senyals quarterats de castells blanchs, en camp blau, e carts verts en camp groch.

Item, huna altra capa de çati vermella, brodada de ymatges, ab hun sivastre ample en loch de fresadura, forrada de cendat vert.

Die jovis XXVIJ octobris anno a nat. doni m^o cccc^o XVIIIJ.

Son ajustat al present inventari dues tunicelles de drap vermell de seda pampolat, guarnides de savestre, les quals ha donades lo molt reverent senyor Huch, per gracia de Deu bisbe de Valencia, e confessa mossen Johan Agramunt, soisacrista, que estan en la sacristia.

Vestiments verts e grochs

Item, quatre capetes de cendat vert, forrades de tela e guarnides de fres, per als diputats.

Item, huyt capes verdes de cendat refortat, ab les fresadures de savastre, forrades de tela verda.

Item, altra capa de cendat vert, forrada de tela verda guarnida de fres.

Item, altra capa, casulla, dues dalmatiques, dues stoles, tres maniples, gremial e tovalola de drap de seda vert, brocat de hor fi, forrats de tercenell vermell, ab fresadures de ymatges, ac senyals de Luna, de Papa Benet XIII.

Item, hun mantell de vellut de tripa vert, ab son cordo vert, forrat de tercenell vermell, per a la Maria.

Item, altre mantell de vellut vert ras, ab son cordo vermell forrat de cendat tenat, per a la Maria.

Item, huna capa de seda verda, ab obres vermelles, fresadura de savastre, forrada de tela blava.

Item, huna altra capa de seda verda ab obres de diverses colors, ab fresadura de ymatges, ab senyals de camp vermell, e huna barra blanca ab tres ferradures blaves.

Item, huna altra capa del camp vert de seda de diaspre, ab les obres vermelles, sens fresadura, ab hun senyal davant lo camp, vermell, e hun pont blanch, forrada de tela blava.

Item, nou capes de drap de seda blanques, brocades de hor, ab fresadura de fres, e forrades de tela vermella.

Item, dues capes de seda grogua de samit, la huna forrada de terciennell vermell, ab fresadura de ymatges, ab senyals mig partiits de Arago e de Napolis, l'altra desforrada, ab fresadura de savastre.

Item, huna capa de seda brocada de hor, lo camp blau, les obres verdes ab fresadura de ymatges, forrada de cendat vermell.

Item, una casulla e dues dalmatiques de cendat vert, reforçat, forrades de terciennell vermell, la casulla ab fresadura de ymatges, ja vells e squinçats.

Item, huna capa, casulla e dues dalmatiques de drap de seda verda e holra menuda, forrades de cendat groch ab fresadures de sivas-tre, ab senyals de flos de lirs, blanques, en camp vermell.

Item, huna casulla e dues dalmatiques de vellut groch, forrades de terciennell vert, ab fresadures de ymatges.

Item, dues tunicelles de seda grogua, sens obres, ab tres maniples e huna stola, desforrades.

Item, hun sitial de samit groch, barrat enfor, grogues e violats, de cendat, ab flocadura verda, e forrat de tela verda.

Item, dues capetes grogues, velles, forrades de tela vermella.

Item, hun gremial tot de fil de hor, brodat, en mig la Magestat ab la Assumpcio de la verge Maria, e a cascuna part VI. apostols ab ses diademes de perles menudes e pedres solils, ab flocadura morada, e botonets de hor, e tres botons de perles ab senyals de leons de hor, en camp blau, forrat de cendat violat.

Item, hun collar, lo camp de hor, ab ymatges de seda, forrat de cendat vermell.

Item, huna stola de hor, ab ymatges, forrada de terciennell vermell, ab son maniple.

Item, huna capa verda de drap de hor del tauris, ab fresadura de ymatges, ab senyals de seny blau en camp de hor, e altre seny de aguila negra en camp vermell.

Item, huna capa e casulla e dues dalmatiques de drap de hor vert, ab fresadures de ymatges, e paraments de drap de hor vermell ab savastres, e dos collars, huna stola e dos maniples del dit drap, forrats de terciennell vermell.

Item, dues tunicelles de diaspres, verts, e hun maniple ab paraments de drap vermell de hor, desforrats.

Item, huna capa de cendat vert, reforçat, ab fresadura de ymatges forrada de tela vert, e huna casulla, dues dalmatiques, tres maniples, dues stoles guarnides de savastre, ab flocadura vermella del damunt dit drap, e forradura.

3.—*El Descendimiento*, otro detalle del frontal llamado de la *Pasión*.

Item, huna capa, casulla, dues dalmatiques de diaspres verds, ab dos maniples e dues stoles ab fresadures de ymatges, e ab savastres, desforrats.

Item, huna capa e huna casulla de vellut vert, ab fresadura de ymatges, dues dalmatiques, tres maniples, dues stoles, dos colars, tots forrats de terciennell vermell, ab flocadura vermella, e hun gremial del dit drap, brodat, tots ab senyals de leons de hor ab croça en camp blau.

Item, huna capa, lo camp de hor, brodada ab ymatges de diverses colors, forrada de terciennell vermell.

Item, hun gremial, tot brodat, lo camp de hor, les ymatges de seda ab ystories de la Salutacio, Nativitat, la Maria e son fill, e dos angels, los tres Reys, la Purificacio, forrat de cendat vert.

Item, huna capa nova de drap de hor vert, ab fresadura de ymatges, ab bulletes de argent daurades, forrada de terciennell vermell, ab senyals de casa groga en camp vermell.

Item, huna capa verda de drap de hor del tauris, ab fresadura de ymatges, forrada de terciennell vermell, ab senyals de tres spigues de hordi en camp vermell.

Item, huna capa de drap de hor vert, ab fresadura de ymatges, forrada de cendat vermell, ab senyals de gos vermell en camp groch, ab hun boto de perles.

Vestiments blaus e violats

Item, dues capes de diaspres molats, forrades de tela blava ab les fresadures de savastre.

Item, altra capa de diaspre violat, forrada de tela blava ab la fresadura de ymatges.

Item, huna casulla e dues dalmatiques, dues stoles e tres maniples de diaspres violats, forrats de tela blava, e la fresadura de la casula feta de seda de moltes colors.

Item, dues capetes de cendat blau per als diputats, forrades de tela blava, guarnides de fres.

Item, huna capa de drap de hor blau, forrada de terciennell vermell, ab fresadura de ymatges, ab les armes de papa Benet.

Item, huna casula del drap mateix de la capa, e dues dalmatiques, e dos stoles, e tres maniples, forrats de terciennell vermell, tots ab ses camises de li blanques.

Item, huna capa de damasqui blau, forrada de terciennell vermell, ab fresadura de ymatges, ab senyal del cardenal de Florença, barres blanques e vermelles altravers, e huna barra blava per mig, ab capells, ab sa camisa de li.

Item, huna casulla, dos dalmatiques, dues stoles, tres maniples de senblan drap de la dita capa, e de semblants senyals, forrats aiximateix.

Item, huna tovalola de cendat blau, forrada de tela blava, ab flocadura vermella e blanca, brodada tota, e a-y brodat Jhs.

Item, hun mantell de seda blava, broquat de hor, forrat de cendat vermell, ab cordo vert, per a la Maria.

Item, hun altre mantell de drap de domas de hor blau, forrat de cendat vert ab hun cordo blau, per a la Maria.

Item, hun altre mantell de vellut blau, forrat de cendat groch, barrat ab cordo vermell, guarnit de savastre.

Item, hun gremial blau de seda brocat de hor a arbres, forrat de cendat vermell, ab flocadura de diverses colors.

Item, hun mantell blau de drap de hor, forrat de cendat vert, hon ya dues pedres de vidre vermelles, e qualsque XX. perles tan grants con gra de mill, per a la Maria (*esto está al margen*) e son fets per a metre per un vestiment vermell sobre un petit troç ab la soldadura.

Item, hun altre mantell de cendat blau, forrat de cendat vermell, ab son cordo blau, ab savastre entorn, per a la Maria, e altre semblant per al Jhs.

Item, huna capa blava de hor de diaspre, ab fresadura de ymatges, forrada de tela vermella.

Item, huna altra capa de diaspres, lo camp vermell e les obres blaves, brocada de hor, ab fresadura de ymatges, forrada de tela blava.

Item, huna dalmaticha de tercenell violat, forrada de tela verda, ab flocadura vermella e verda entorn, ja usada.

Item, huna capa de domasqui blau ab savastres mitganers, forrada de tela blava.

4.—*La Resurrección del Señor*, detalle del frontal llamado de la *Resurrección*, de la misma procedencia, bordado en oro y sedas.

Item, hun gremial blau de domasqui, ab flocadura blava, forrat de tela blava, ab dues stoles e tres maniples, vells.

Item, huna capa de çati blau, brocada de ymatges, ab la fresadura de ymatges, forrada de cendat vermell.

Item, huna stola e dos maniples de parge violat, ab holres de seda e de hor, ab flocadura violada.

Item, huna capa de seda blava brocada de pinyes de hor, ab fresadura de ymatges, ab senyals quarterats, e los dos quarters barres de hor en camp vermell, en los altres quarters hun arbre vert passat per hun ull de mola, forrada de tela vermella.

Item, hun sitial de cendat blau, ab papagays, de hor cercat de cendat vert, forrat de tela vermella.

Item, huna capa de seda blava, ab obres vermelles, ab fresadura de ymatges, streta, forrada de tercenell groch, dues dalmatiques del dit drap squinzades, e huna casula ab savastre ample.

Item, huna capa violada de drap de hor del tauris, ab fresadura de ymatges, forrada de tercenell blau, ab senyal de Monyoç.

Item, huna capa de çati blava, brocada de brots, ab fresadura de ymatges enbotides, forrada de cendat groch, ab senyals de bou vermell en camp groch, e hun pi vert en camp groch.

Item, tres capes, huna casulla, dues dalmatiques, dos collars, dues stoles, tres maniples, hun sitial, hun gremial de vellut vermell de grana, les capes e casulla ab fresadures de ymatges, e les dalmatiques ab paraments de drap de hor blau, ab flocadures de hor e seda blava, forrats tois de cendat vert, ab senyals quartonats de creus vermelles en camp groch, e de flors blanques en camp blau ab croces; foren del bisbe mossen Huc de Rages.

Vestiments negres

Item, huna capa de diaspre negre, forrada de cendat negre, ab fresadura de ymatges, ab senyals del cardenal de Vivers, huna creu vermella dobla en camp blau ab capells vermells.

Item, del dit drap casulla e dues dalmatiques, dues stoles e tres maniples, forrats de tela negra.

Item, dues capes de chotonina negra, forrades de tela blava, guarnides de fres.

Item, dues capetes semblants dels desus scrites per als diputats.

Item, hun mantell tenat de cendat barrat, ab fres, stret, per a la Maria.

Item, altre mantell de domasqui negre, per forrat de cendat vermell, per a la Maria.

Item, huna capa negra otenada de hor, ab fresadura de ymatges, forrada de tela blava.

Item, huna casula de ternecell negre, vella, ab savastres amples.

Item, sis capetes negres, dues giques e huna grant, forrades de tela negra e guarnides de fres ben sullades de cera.

Item, huna stola e un maniple de gotonina negra, guarnits ab flocadura blanca.

Item, tres capes grants e dues giques de chotonina negra, ab fresadures de fres de hor, forrades de tela blava.

Item, dues capes de vellut negres e noves, ab savastres, forrades de tercenell negre.

Item, altres dues semblants de les damunt scrites.

Item, huna casulla e dues dalmatiques, hun gremial, huna tovalola, tres maniples e dues stoles de domasqui negre, nou, la casulla ab fresadura de ymatges, les dalmatiques ab paraments de drap de hor blau e savastres, e lo gremial ab flocadura vermella, e la tovalola ab flocadura negra, tot forrat de cendat vermell, e dos collars del drap mateix, forrats de tercenell negre.

Item, dues tunicelles de cendat negre, la huna ab paraments de drap de hor blaus, l'altra ab los paraments de les manegues ab paraments de drap de horipell vermell, e les falde de drap de oripell vert, forrades de tela negra.

Item, dues tunicelles de cendat negre squinzades, forrades de tela negra, ab los paraments de oripell vert.

Item, huna stola e dos maniples, hun collar de cendat negre, squinzats, forrats de tercenell vermell.

Item, hun gremial de cendat negre, squinzades, ab cerca entorn de barres verdes e vermelles, ab flocadures de diverses colors, forrat de tela verda.

Item, cinch capes de domasqui negre, totes noves, ab fresadures de ymatges, forrades de cendat vermell.

Item, huna capa de vellut negre ab savastre ample, forrada de cendat vermell, e huna casulla ab fresadura de ymatges, e dues dalmatiques e hun gremial, dues stoles e tres maniples, forrades de cendat vermell ab flocadures negres. [Y la casulla, que era vella, ses fet un sitial guarnit entorn de tafasa, vert e vermell, ab floquadura vert, forrat de tela negra, e la fresadura ses mesa en la casulla negra deius ajustada].

Item, huna tovalola de çati negre, ab flocadura negra, forrada de tela negra.

Item, hun gremial de vellut negre, ab senyals de leons grochs en camp blau, ab flocadura morada, forrat de tela blava.

Die jovis xxvii octobris anno a nat. dni mº ccccxviii

Son fetas per la tresoreria e ajustada al present inventari una casulla de vellut negra, nova, ab la fresadura de la casulla, de la qual se fa mencio de... que son fet un sitial, fo-

5.—*Las Santas mujeres dirigiéndose al sepulcro, otro detalle del frontal llamado de la Resurrección.*

rrada de tela vermella, la qual mossen Johan Agramunt, sotsacrista, confessa tenir en la sacrestia.

Segueixen se altres diverses coses, les quals sots certa rubrica nos poden collocar.

Item, huna sobrevesta de vellut vermell, ab senyals de Repoll, e la Ave Maria entorn brodada.

Item, hunes sandalies de cendat vermell, brodades de flors de lir e de roses fort velles.

Item, un drap poch blau de hor, ab vidaures de cendat groch, forrat de tela vermell, a manera de sitial.

Item, huna almuça, de drap de seda blancha, brodada, la mitat de roses vermelles e blaves, e l'altra de fulles de arbres, per al bisbe quant celebra.

Item, tres pintes de vori, dues groses e huna prima.

Item, hunes sandalies de vellut vermelles, e hunes çabates de vellut brodades.

Item, altres sandalies de domasqui blanch, forrades de cendat blau, e çabates de la dita color.

Item, altres sandalies de cendat negre, forrades de tela vermella, e forrades de a lo ma-teix.

Item, hun manthonet de drap de li pera pentinar, floquat de blanchs e morat.

Item, hun drap alphileny morisch, pera cobrir lo prelat quant se calça.

Item, hun parell de tovaloles brodades ab flocadura verda e vermella.

Item, cinch vels blanchs de seda ab listes de diverses colors.

Item, hun parell de manegues de seda negra ab listes de hor.

Item, huna tovalloleta de seda negra ab listes e flocadura de hor.

Item, tres vels blanchs de seda ab listes de diverses colors.

Item, hun vel vert de seda ab lista vermella entorn.

Item, dues tovaloles de lenç brodades de seda, la huna morada, l'altra de seda negra e verda, ab flocadura vermella, verda e blancha.

Item, XI. tovaloles velles de drap de li, brodades de seda de diverses colors, per als evangelis e epistoles.

Item, dos tovalloles de seda blancha pampolades de vermell, forrades de tela blava ab flocadura vermella e blancha.

Item, dues cubertes de libre de vellut morat, brodades ab senyals de mossen Huc de Fenollet, bisbe.

Item, hun coxi de seda vermella ab punts grochs e roses blanques.

Item, hun caxo ple de diverses vestiments squinçats, que no tenen prou ares sino pera dobar atres.

Item, dos stoigs de corporals, la hu de çati blau de part de fora, brodat, e de part de dintre ab ymatges brodades, laltre blanch ab huna creu brodada de dintre e lo nom de Ihs.

Item, hun parell de candelobres de ferre ab hun baci, los quals solien star en lo altar major.

Item, dos bacins de lauto, la hu gran, laltre gich.

Item, hun tapiç grant nou.

Item, hun stoig de corporals vermell, tot brodat de hor e de perles, ab la Salutacio, donal lo artiachá de Penedes.

Item, quatre coxins de pluxell pera servici dels prelats, squinzats en les primeres cubertes.

Item, hun bancal sotil vayrat de diverses colors.

Item, hun vel negre ab listes vermelles.

Item, huna tovalola pera obs del evangelister, de çati blanch, flocada de seda blancha ab forradura de tela blancha.

Item, dos tapiçs squinzats.

Item, dues cadires de ferre bisbals, e huna de fust daurada.

Item, hun drap de lana fet de tres bancals, ab caps de leons e japellets de roses entorn, e altres ocells, forrat de canemaz blanch.

Item, hun drap de raz tenat ab lo Crucifix, la Maria e sent Johan, forrat de tela blava.

Item, hun drap de raz de la ystoria de Davit, antich.

Item, dos draps de peus verds ab roses blanques e vermelles.

Item, hun drap de raz, ab la ystoria de Virgili, antich.

Item, dos tapiçs, hun mitganter e hun altre grant.

Item, dos draps de pincell de obra de hanlaterra, ystoriats de la ystoria de les edats.

Item, hun drap de raz gran, ab la ystoria de Moyses, lo qual dona lo cardenal de Valencia.

Item, dos draps de raç, la hu de la ystoria de la Salutacio e tres Reys de Orient, laltre de la ystoria de sent Xristofol, sent Jordi, sent Marti, senta Margarita, sent Johan Babtista, sent Johan Evangelista, los quals dona lo cardenal de Luna.

Item, dos draps de peus barrats, ab barres verdes e vermelles.

Item, dos ventalls usats de drap de hor vermelles, ab flocadura de diverses colors.

Item, hun cuyro vermell que sta damunt lo altar (1).

Es de mucha importancia el estudio de este inventario para la historia del bordado en Valencia en el período medieval, antes de 1418, pues son de gran interés, ade-

6.—Jesús en el Limbo; otro detalle del frontal llamado de la Resurrección.

más de la relación de los objetos, la descripción de los signos heráldicos, las imágenes que adornan los ornamentos, su estado de conservación, el color y la clase de tela de que están confeccionados, etc. Abundan las piezas de *damasqui* o *domas* de todos los colores, tela de seda de un solo color formando grandes muestras y variadísimos dibujos de origen y uso mahometano. Es de notar que algunas piezas son de *damasqui d' or*; de *çati*, tejido liso hecho de seda, que aparecía muy fino en una de las caras, encontrándose algunas veces el *çati de Spanya*, llamado así, según creemos, por su procedencia morisca; de *cendat*, que se hacía de seda y lino con variadísimas muestras de un color o combinaciones de algodón; de *drap d' or*, tejido hecho de seda y oro, usándose la primera como adorno y el segundo como ornamentación; de *drap d' oripell*, hecho de oro falso y seda; de *vellut*, o sea de terciopelo, fabricación valenciana que en los siglos pasados tuvo gran importancia en

(1) Volumen 3.579, año 1418, Archivo de la Catedral de Valencia.

Valencia; de *tercenell*, tejido de pocas pretensiones que se empleaba muchas veces para forros, y que con frecuencia eran muy finos y delicados; de *cotononina* o *gofotomina*, tejido de poca consistencia; de *vellut de tripa* y *vellut avellutat*, que presentaba un fondo liso de seda con adornos en pelo; de *samit*, cuya tela era de fondo de oro o plata con ornamentación hecha de sedas; de *brocat d' or*, tela muy semejante a la anterior, y otras clases. La mayor parte de estas telas se fabricaban en Valencia, como consta documentalmente.

L. F.
